

DOI 10.18372/2786-5495.1.17318

УДК 378:316

Волярська Олена

доктор педагогічних наук, доцент,

Університет Я. Каменського,

м. Братислава, Словаччина

olena.voliarska@knlu.edu.ua

ПІДВИЩЕННЯ МЕДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ ЗАСОБАМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** У статті презентовано узагальнені результати досліджень з підвищення медичної компетентності дорослого населення в Україні засобами неформальної освіти. Встановлено роль неформальної освіти в просвіті дорослих у сучасних умовах. Доведено, що грамотність в питаннях здоров'я стосується здатності людини до навчання впродовж життя.*

***Ключові слова:** доросле населення, медична компетентність, неформальна освіта*

***Annotation.** The article presents the generalized results of research on the improvement of medical competence of adult population in Ukraine by means of non-formal education. The role of non-formal education in adult education in modern conditions has been established. It is proved that health literacy concerns the ability to learn throughout life.*

***Key words:** adult population, medical competence, non-formal education*

Постановка проблеми. Стратегічним завданням освітньої політики провідних країн Європейського Союзу (ЄС) є забезпечення конкурентоспроможності надання освітніх послуг. Відзначимо, що оновлення змісту неформальної освіти дорослих в Україні відповідає вимогам Угоди про

асоціацію між Україною та ЄС (2014 р.). У зв'язку з цим нині актуальності набуває неформальна освіта у контексті підвищення різних видів професійних й особистісних компетентностей дорослих.

Аналіз європейського досвіду неформальної освіти в контексті освіти дорослих засвідчує наявність широкого спектру освітніх послуг для різних категорій дорослого населення. Розвиток неформальної освіти дорослих у сучасних умовах розвитку суспільства пов'язаний із проблемами соціалізації у контексті епідемії КОВІД-2020, воєнного стану в Україні, формування громадянського суспільства в країнах Східної Європи і Балтії (що прихистили велику кількість мігрантів і біженців), необхідністю підготовки дорослих до розв'язання питань, які можуть вплинути на згуртованість суспільства.

Аналіз останніх досліджень. Актуальні питання, пов'язані з пошуком шляхів підвищення медичної компетентності дорослого населення знаходяться у сфері наукових інтересів як українських, так і зарубіжних дослідників.

Л. Пааккарі та О. Пааккарі досліджували медичну грамотність та її складові як результат навчання у період дитинства та юності [3]. Дослідники із Маастріхського університету встановили, що рівень компетентності (грамотності) в питаннях здоров'я змінюється для людини поступово: з дорослішанням і отриманням освіти. Також цей рівень знаходиться під впливом певних подій впродовж життя окремої людини (поява дітей, хвороба члена родини тощо), та перебуває під впливом ситуаційних, соціальних та екологічних детермінант. Наприклад, рівень освіти та освітній статус є однією з найважливіших детермінант [5].

Так, наукова праця Н. Рингач [1] присвячена визначенню медичної та санітарної грамотності населення у світлі реалізації цілей сталого розвитку в Україні. Дослідницею зазначено, що «одним із завдань для досягнення в Україні 17 глобальних Цілей Сталого Розвитку ... є завдання стосовно зниження передчасної смертності від неінфекційних захворювань, реалізацію якого неможливо уявити без мінімізації або усунення дії основних чинників ризику. Зрозуміло, що необхідною передумовою зменшення негативного

впливу цих факторів є обізнаність населення щодо них у цілому, наявності у себе зокрема, усвідомлення механізмів такого впливу і можливостей уникнути або зменшити згубну для здоров'я дію, а також здатність знайти і зрозуміти необхідну інформацію» [1, с. 43].

На важливості здоров'я наголошено у Цілі 3 з Цілей сталого розвитку України [2]. Відзначено, що здоров'я та його збереження є найціннішим ресурсом сучасної людини.

Аналіз зарубіжних й українських досліджень останніх років з проблеми визначення медичної обізнаності та грамотності дорослого населення в сфері збереження й підтримання здоров'я показав, що її розв'язання ускладнюється наявністю неусвідомленості у суспільстві впливів різноманітних чинників, починаючи з умов перших років життя людини, отриманого впродовж всього життєвого досвіду, знань і навичок, набутих безпосередньо в закладах охорони здоров'я, закладах освіти, родині, громаді, на формування рівнів медичної грамотності у дорослому віці.

Мета дослідження полягає в узагальненні та описі результатів досліджень підвищення медичної компетентності дорослого населення в Україні засобами неформальної освіти.

Виклад основного матеріалу. У наукових дослідженнях виділяють знання про здоров'я, про здоровий образ життя як основу концепції медичної компетентності. Ряд науковців медичну компетентність (грамотність) характеризують як набір декларативних та процедурних знань і навичок судження. Декларативні знання, як зазначає П. Шульц, являють собою розуміння людьми безпосередньо інформації про здоров'я, у той час як процедурні знання характеризують розуміння людьми правил, які визначають обґрунтований вибір і дії людей з метою залишатися здоровими. У поєднанні вони дозволяють дорослим отримувати та використовувати інформацію в різних контекстах при вирішенні різних завдань збереження здоров'я [4].

У нашій роботі медичну компетентність будемо розуміти як набір теоретичних та практичних знань і вмінь дорослих людей про збереження і підтримку власного здоров'я.

Узагальнені результати досліджень медичної компетентності дорослих в Україні упродовж останніх років свідчать про недостатній рівень поінформованості працездатного дорослого населення щодо факторів ризику появи серцево-судинних, інфекційних захворювань, як передумову їх ефективної профілактики та подальшого лікування. У цілому дорослі різного віку мають фрагментарні знання про фактори ризику. Також встановлено недостатнє охоплення консультуванням стосовно корекції факторів ризику (лише кожен четвертий (25,3 %) отримувал упродовж останніх 12 місяців від сімейного/дільничного лікаря або медичної сестри конкретні поради, які стосувалися їх мінімізації) [1].

Результати кількісного узагальнення підтверджують якісно виявлений розрив між знаннями та діями дорослих щодо профілактики захворювань. Доведено, що основний акцент у профілактичній діяльності треба робити на ліквідації цього розриву через підвищення усвідомлення можливості впливу на стан здоров'я, усвідомлення здорового вибору та мінімізації дії факторів ризику засобами неформальної освіти. До таких засобів віднесено вебінари, заняття у клубах за місцем проживання, тренінги, участь у групових просвітницьких заняттях у закладах охорони здоров'я, медичних асоціаціях тощо.

Відзначимо, що в Україні на кінець 2019 р. нараховується 140 медичних асоціацій, громадських об'єднань, соціальних фондів, які здійснюють вагомий внесок у збереження і примноження традицій української медичної освіти, багаторічну просвітницьку діяльність. Представники цих асоціацій проводять пленуми, конференції, видають журнали, займаються громадською діяльністю і неформальною медичною освітою населення. У зв'язку з цим, набуває актуальності неформальна освіта для різних категорій дорослого населення.

Представниками в сфері неформальної медичної освіти в Україні є, Міжнародна громадська організація соціально-медичної адаптації інвалідів, Міжнародна фундація психосоціальної підтримки онкохворих України, Асоціація інфекціоністів України, Асоціація акушерів-гінекологів України, Всеукраїнське лікарське товариство, громадські організації «Асоціація медиків Революції Гідності», «Асоціація з медичної та психологічної реабілітації», «Асоціація фахівців з формування здорового способу життя», громадська організація «Всеукраїнська фармацевтична палата», громадська спілка «Українське агентство з оцінки технологій охорони здоров'я», Українська асоціація сімейної медицини тощо. Діяльність цих асоціацій соціально-медичного профілю, громадських організацій та спілок спрямована на проведення прикладних досліджень з проблем медичної просвіти різних категорій дорослих, а також на надання різноманітних додаткових медичних та освітніх послуг.

Висновок. Доведено, що підвищення рівня медичної компетентності дорослого населення в Україні ґрунтується на комплексному підході, заснованому на принципі участі всього суспільства: заклади, установи, наявні інституції та суб'єкти мають об'єднати свої зусилля з метою підвищення рівня медичної компетентності дорослих та створити умови для розвитку активності з підтримки і збереження здоров'я населення.

Необхідно впроваджувати практику регулярних опитувань різних категорій дорослого населення за методологією, що надаватиме можливість порівняння результатів у динаміці. Така практика, на нашу думку, має стати звичним інструментом оцінювання медичної компетентності дорослих в Україні та підґрунтям розробки заходів із її підвищення.

Однією із пріоритетних тенденцій розвитку сфери охорони здоров'я стає державна політика підвищення рівнів медичної компетентності дорослого населення. У перспективі це передбачає дослідження питань, пов'язаних із формуванням та впровадженням державної політики щодо визначення

освітнього інструментарію забезпечення розвитку медичної компетентності різних категорій дорослого населення.

Список використаних джерел

1. Рингач Н. О. (2019). Обізнаність населення щодо факторів ризику як аспект санітарної грамотності в Україні. *Демографія та соціальна економіка*, № 1 (35), С. 41–52. Doi: <https://doi.org/10.15407/dse2019.01.041>
2. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь. (2017). Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, ПРООН, Київ, 176 с.
3. Paakkari L., Paakkari O. (2012). Health literacy as a learning outcome in schools. *Health Education*. Vol. 112. № 2. P. 133–152.
4. Schulz P. J. (2012). The concept of health literacy. *Science / environment / health: Towards a Renewed Pedagogy for Science Education*. Springer Netherlands, P. 69–84.
5. Sorensen K., Brand H. (2014). Health literacy lost in translations? Introducing the European Health Literacy Glossary. *Health Promotion International*. № 29 (4). P. 634–644.